

שילוב ידיים לצורך קפיצת מדרגה ברמת החיים

לקט ראשון של נתונים עבור מועצת הנגב

16.6.2015

הנגב הוא חלק ממדינת ישראל. הנגב רוצה רמת חיים זהה לזו של שאר חלקי המדינה.

נתוני התעסוקה וההכנסה שמוצגים להלן מלמדים על הצורך במאמץ מתואם ומשולב של כלל היישובים והתושבים כדי למחוק את הפערים. בעת הזאת, מחוז הדרום – רוב נתוני הלמ"ס מתייחסים למחוזות, לא לחלקי ארץ גיאוגרפיים – מלמדים על תעסוקה, אבטלה ושכר שונים מאלה של מחוזות המרכז ותל אביב, ושונים גם מאלה של היישובים הישראליים ביו"ש.

הנתונים מלמדים גם כי יישובי הנגב שונים זה מזה – יישובים כמו עומר, להבים ומיתר וגם חלק מן המועצות האזוריות שונים מעיריות הפיתוח ויישובי הבדואים. מה שמלמד על כך שמרחק מן המרכז הוא לא מחסום בלתי עביר.

צמצום הפער ברמת החיים בין הנגב למרכז הארץ תלוי בהגדלת שיעורי התעסוקה אך לא פחות מכך מפיתוח תעסוקה איכותית ברמות שכר גבוהות. הדבר דורש את הגדלת היצע התעסוקה אך גם השקעה ניכרת בהכשרה מקצועית ושדרוג מיומנויות התעסוקה של התושבים.

מדובר לא רק בשכירים אלא גם בעצמאים. שיעורם בנגב נמוך מבשאר אזורי הארץ; ומנגד הכנסתם הממוצעת גבוהה מזו של השכירים. לפיכך כדאי לשקול פעולות לעידוד הרחבת מגזר העצמאים באמצעים כגון הנגשת אשראי כספי לפתיחת עסק, ליווי מקצועי ותמריצים כלכליים לפתיחת עסקים קטנים.

שיעורי התעסוקה של נשים בגיל מבוגר נמוכים, מה שמלמד על צורך במציאת פתרונות תעסוקה לנשים בנות 60 ומעלה כמו גם לנשים צעירות יותר בעלות השכלה נמוכה שמתקשות להישאר בשוק העבודה כבר בגילאי 45 ומעלה.

נציין כי הנתונים המצויים בידנו הם נתוני ממוצע ולא חציון, לפיכך ייתכן שקיימים פערי הכנסה משמעותיים גם בתוך היישובים ובין היישובים במועצות האזוריות שאינם באים לידי ביטוי.

א

תעסוקה ואבטלה

תעסוקה של שכירים

לפי משלח יד וענף כלכלי, 2012

מחוז הדרום (וגם מחוז הצפון) מתאפיין בשיעורים גבוהים של מועסקים במשלחי יד מקצועיים בתעשייה ובבינוי וכן בשיעור גבוה במיוחד של עובדים בלתי מקצועיים.

מנגד, שיעור האקדמאים והמנהלים – משלחי יד בהם רמות השכר גבוהות – נמוך בהשוואה למחוזות תל אביב והמרכז.

בצפון יש יותר עובדים מקצועיים בתעשייה ובבינוי מאשר בדרום. עיקר הפער הוא בענף הבינוי – עקב ריבוי העובדים הערבים בבינויי. עם זאת, ישנו פער גם בענף התעשייה, הכרייה והבינוי לטובת מחוז צפון.

מחוז דרום (וגם מחוז הצפון) מתאפיין בשיעורים גבוהים יחסית של מועסקים בענפים חקלאות, תעשייה, בינוי, מינהל ציבורי וחינוך.

לעומת זאת, מחוזות תל אביב והמרכז מתאפיינים בשיעורים גבוהים של מועסקים בבנקאות, ביטוח ופיננסים ובשירותים עסקיים, ענפים בהם השכר גבוה יחסית.

וכאמור, ישנם גם הבדלים בתוך מחוז הדרום: נפת באר שבע היא בעלת שיעור גבוה יחסית של אקדמאים, מנהלים ובעלי משלח יד חופשי וטכני – ובו בזמן גם בשיעור גבוה של עובדים בלתי מקצועיים. הדבר משקף את העובדה שבבאר שבע ממוקמים מוסדות כדוגמת בית החולים סורוקה, אוניברסיטת בן-גוריון ומחוז דרום של משרדי הממשלה. השיעור הגבוה של עובדים בלתי מקצועיים משקף ככל הנראה את גודלה של אוכלוסיית הבדואים בנגב.

לוח 1: מועסקים לפי משלח יד, מחוז ונפת מגורים, 2012, באחוזים מתוך כלל המועסקים במחוז/נפה

מחוז ונפה	סה"כ באלפים	אקדמי	חופשי וטכני	מנהלים	פקידות	סוכנים, עובדי מכירות ושירותים	מקצועיים בחקלאות	מקצועיים בתעשייה, בינוי ואחר	בלתי מקצועיים
מחוז דרום	438.0	10.0	14.9	7.0	15.0	21.1	1.8	20.0	10.3
נפת באר שבע	216.3	10.4	15.2	7.2	14.1	20.8	1.8	19.0	11.4
נפת אשקלון	221.7	9.6	14.7	6.7	15.8	21.3	1.8	20.9	9.2
מחוז תל אביב	643.7	18.2	16.4	9.5	17.3	22.7	0.2	9.5	6.2
מחוז מרכז	933.6	15.9	16.4	10.6	17.4	20.0	1.1	11.9	6.7
מחוז צפון	497.0	10.5	14.6	7.7	11.6	18.9	2.6	24.5	9.6

הערות: משלח יד חופשי וטכני כולל: עובדי הוראה בגנים, בבתי ספר יסודיים ובחטיבות ביניים וכן אחיות.
מקור: הלמ"ס, 2014. שנתון סטטיסטי לישראל. לוח 2.24

לוח 2: מועסקים לפי ענף כלכלי, מחוז ונפת מגורים, 2012, באחוזים מתוך כלל המועסקים במחוז/נפה

מחוז ונפה	סה"כ באלפים	חקלאות	תעשייה, כרייה וחרושת	חשמל ומים	בינוי	מסחר סיטוני וקמעוני ותיקונים	שירותי אירוח ואוכל	תחבורה אחסנה ותקשורת	בנקאות ביטוח ופיננסים	עסקים שירותיים	מינהל ציבורי	חינוך	בריאות רווחה וסעד	שירותים קהילתיים, חברתיים ואישיים	שירותים למשק בית ע"י פרטים
מחוז דרום	438.0	2.4	17.6	0.8	4.7	11.0	5.3	7.6	1.8	9.9	11.6	12.6	9.8	3.8	1.0
נפת באר שבע	216.3	2.6	16.5	0.6	5.3	10.2	7.0	6.6	1.5	9.7	11.9	14.1	9.1	4.1	0.9
נפת אשקלון	221.7	2.3	18.8	1.1	4.0	11.8	3.7	8.6	2.0	10.1	11.3	11.1	10.4	3.6	1.1
מחוז תל אביב	643.7	0.2	9.1	0.4	2.9	12.9	5.1	6.5	6.5	19.6	8.2	9.7	9.3	6.3	3.1
מחוז מרכז	933.6	1.4	11.7	0.5	3.2	14.0	3.8	6.8	4.8	16.2	10.4	11.1	9.7	4.6	1.9
מחוז צפון	497.0	3.5	19.2	0.5	8.9	11.3	4.3	5.0	1.4	7.2	10.9	13.9	9.4	3.6	1.0

מקור: הלמ"ס, 2014. שנתון סטטיסטי לישראל, לוח 2.6.

תעסוקה של עצמאים

ברוב מחוזות ישראל, משקלם של העצמאים בכוח העבודה דומה למדי – בסביבות ה-13%. שני מחוזות יוצאים דופן:

מחוז תל אביב, שם משקל העצמאים ב-2008 עמד על 16.4%, נתון המשקף את העובדה שמחוז זה הוא מרכז העסקים הישראלי;

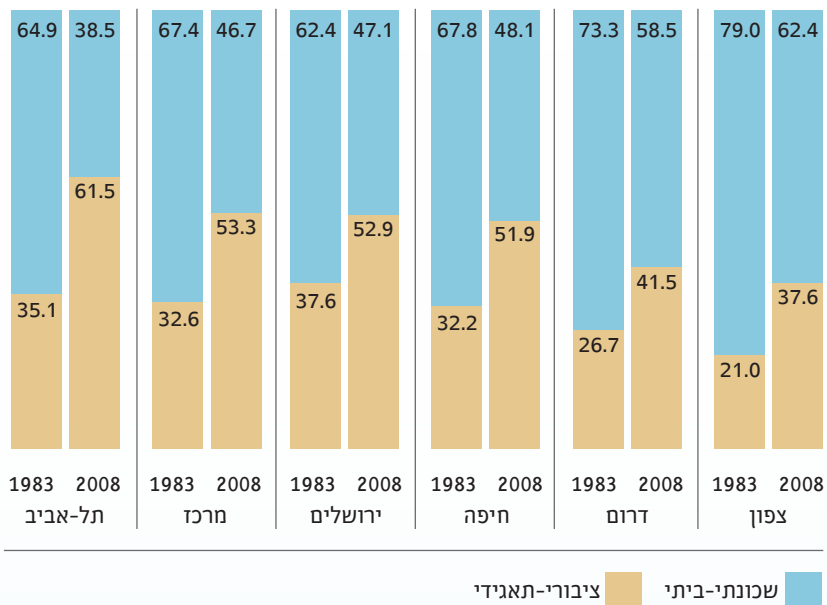
מחוז דרום, שם משקל העצמאים ב-2008 היה הנמוך בישראל – 9.2%. נציין כי מחוז דרום מצטיין בתעשיות כבדות שמשרדיהן הראשיים נמצאים בתל אביב, וככל הנראה מעסיקים שם את העצמאים המספקים להם שירותים תאגידיים.

בנוסף, מחוז דרום הוא המחוז היחיד בו חלה ירידה בשיעור העצמאים, מ-9.7% מכוח העבודה בשנת 1983 ל-9.2% ב-2008.

הערה: נתוני העצמאים לקוחים מתוך מחקר של מרכז אדוה. הנתונים לקוחים ממפקד האוכלוסין של שנת 2008.

סיווגנו את העצמאים לשתי קבוצות לפי טיב השירות שהם מספקים: שירותים תאגידיים-ציבוריים לעומת שירותים שכונתיים וביתיים. סיווג זה משקף את הריבוד הפנימי בקרב עצמאים.

לוח 3: עצמאים, לפי מחוז ולפי תחום שירות, 1983, 2008
אחוז מתוך מחוז לפי סדר יורד של תאגידי-ציבורי

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך מפקד האוכלוסין של הלמ"ס לשנים 1983 ו-2008.

לוח 3: עצמאים, לפי מחוז, 1983 ו-2008
אחוז מתוך מחוז, בכוח העבודה, בסדר יורד בטור של 2008

2008	1983	
16.4	15.5	תל-אביב
13.9	11.7	ירושלים
13.5	12.3	מרכז
13.1	12.7	צפון
12.6	-	יהודה ושומרון
12.3	11.3	חיפה
9.2	9.7	דרום
13.4	12.9	משקל העצמאים בכוח העבודה הישראלי

מקור: עיבוד של מרכז אדוה מתוך מפקד האוכלוסין של הלמ"ס לשנים 1983 ו-2008.

נשים בנות +45: שיעורי השתתפות בכוח העבודה

ההשתתפות המירבית של נשים בשוק העבודה היא בגילאים 25-34 (75% בשנת 2008) ולאחריה מתחילה ירידה הדרגתית שהופכת משמעותית לאחר גיל 60. הירידה חדה במיוחד אצל נשים בעלות השכלה נמוכה, בעוד שבקרוב בעלות השכלה אקדמית, כמחצית הנשים ממשיכות לעבוד גם בגילאי 60-64 וכשליש בגילאי 65-69, אם כי לרוב במשרה חלקית ובשכר נמוך.

במחוז דרום, שיעורי התעסוקה של נשים בגילאים 45-54 גבוהים ביחס למחוז ירושלים ומחוז צפון, מחוזות המתאפיינים בשיעור גבוה של נשים ערביות, ששיעורי התעסוקה שלהן נמוכים במיוחד. שיעורי התעסוקה של נשים במחוז דרום נמוכים מאלה של נשים בנות 45-54 במחוזות תל אביב, המרכז ויו"ש.

אחרי גיל 60 יש ירידה חדה בשיעור המועסקות במחוז דרום, שיעורים נמוכים יותר נמצאו רק במחוז צפון. הנתונים מצביעים על צורך בפתרונות תעסוקה לנשים מבוגרות, במיוחד על רקע הכוונה להעלות את גיל הפרישה לנשים.

הנתונים לקוחים מתוך פרסום של מרכז אדוה המתבסס על ניתוח מפקדי האוכלוסין של הלמ"ס.

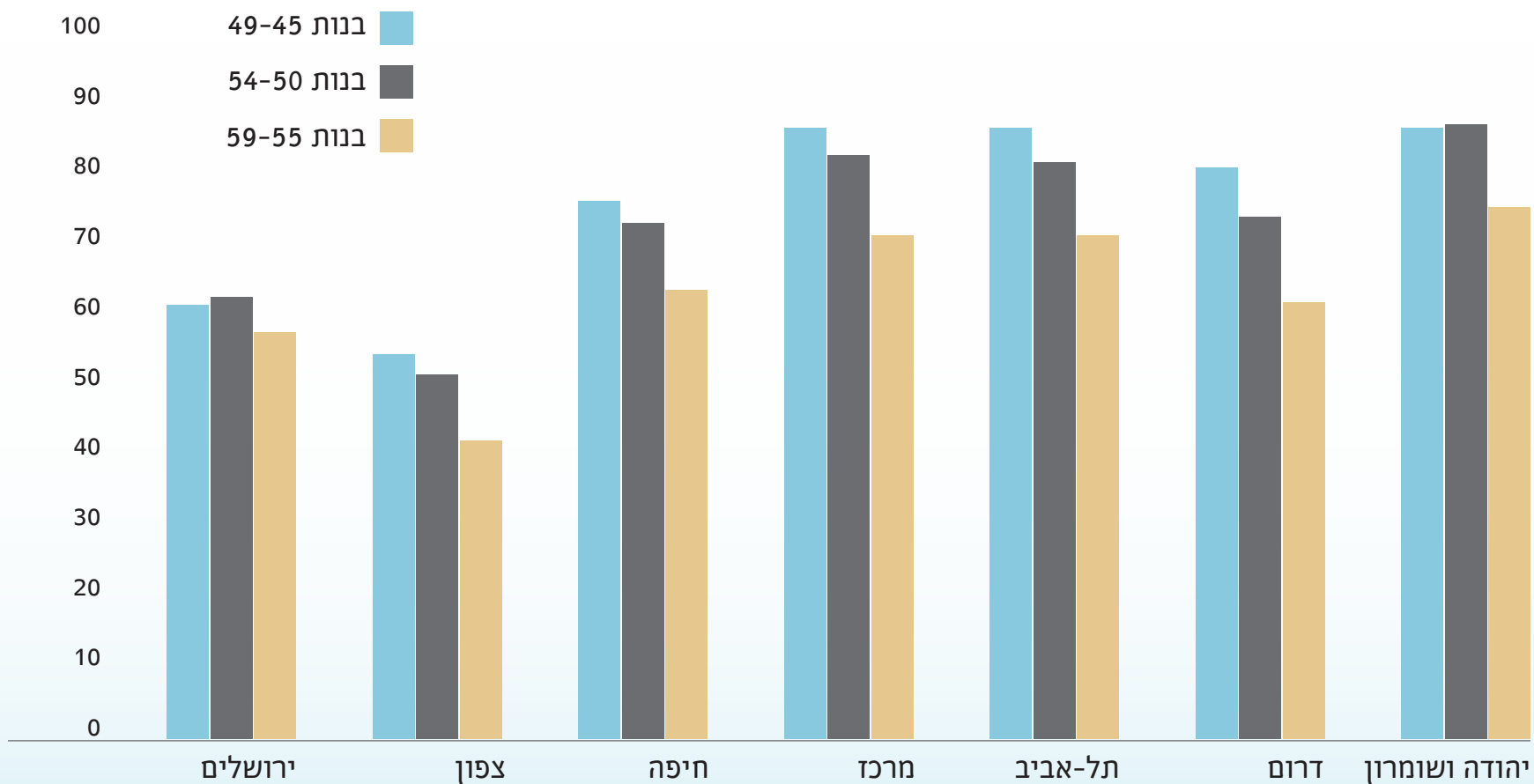
לוח 5: השתתפות של נשים בכוח העבודה השנתי

לפי גיל, מחוז גיאוגרפי ושנה, באחוזים מתוך מחוז וקבוצת הגיל

בנות 65-69		בנות 60-64		בנות 55-59		בנות 50-54		בנות 45-49		
2008	1983	2008	1983	2008	1983	2008	1983	2008	1983	
18.5	11.3	39.0	23.5	55.2	37.5	60.3	43.5	59.2	51.6	ירושלים
6.8	7.7	24.7	12.4	40.8	26.3	49.9	27.8	52.6	32.9	צפון
14.0	9.6	41.5	20.2	61.2	34.9	70.4	43.9	73.1	52.0	חיפה
18.8	7.8	44.5	20.4	68.6	34.0	79.4	42.7	83.3	53.0	מרכז
23.9	11.1	49.1	22.3	68.8	39.6	78.5	46.4	83.1	55.6	תל-אביב
10.8	5.7	35.1	14.0	59.5	28.8	71.1	38.5	77.8	46.6	דרום
23.2	-	57.9	-	72.4	-	83.6	-	83.4	-	יהודה ושומרון

לוח 6: השתתפות נשים בכוח העבודה

לפי מחוז, 2008

אבטלה

במחוז דרום, שיעור דורשי העבודה גבוה מהממוצע הארצי בכל היישובים למעט עומר, מיתר, להבים ואילת. שיעורים גבוהים במיוחד מצויים ביישובים הבדואים. מגמה זו עקבית לאורך השנים.

המשמעות היא כי כל מאמץ להקפיץ את רמת החיים בנגב לרמה של מרכז הארץ כרוך בדגש על יצירת אפשרויות תעסוקה מגוונות ומתגמלות יותר עבור תושבי עיירות הפיתוח והיישובים הבדואים.

הנתונים לקוחים משירות התעסוקה ומבוססים על רישום בלשכות העבודה. לפיכך הם אינם כוללים "מתייאשים" מחיפוש עבודה שאינם נרשמים בלשכות, כלומר הנתונים נמוכים יותר משיעור האבטלה בפועל.

לוח 7: דורשי עבודה לפי יישוב כאחוז מכוח העבודה ביישוב (ללא מועצות אזוריות)

ספטמבר 2014	
7.3	ערד
37.5	ערערה בנגב
11.3	קרית גת
33.3	רהט
31.8	שגב שלום
11.6	שדרות
34.4	תל שבע

ספטמבר 2014	
24.6	כסייפה
2.1	להבים
43.2	לקיה
2.6	מיתר
15.5	מצפה רמון
12.2	נתיבות
2.3	עומר

ספטמבר 2014	
5.6	ממוצע ארצי
13.1	אופקים
4.8	אילת
7.6	באר שבע
15.4	דימונה
21.5	חורה
15.4	ירוחם

הערות: מקור: נתוני שירות התעסוקה, 2006, 2012
מרכז אדוה. תמונת מצב חברתית, שנים שונות 1999, 2002, 2014

ב

הכנסה ושכר

הכנסות של משקי בית, לפי רבדים

משקי הבית במחוז הדרום מחולקים לשלושה רבדי הכנסה שווים למדי. זו התפלגות טובה יותר מזו של מחוז הצפון ומחוז ירושלים, שם משקלו של הרובד הנמוך גבוה יותר – ככל הנראה בגלל ריכוז של אוכלוסייה ערבית המאופיינת בשיעורים גבוהים של עוני. לעומת זאת, במחוזות המרכז ויו"ש, משקלו של הרובד הנמוך קטן יותר ומשקל הרובד הגבוה גדול יותר.

לוח 8: משקי בית, לפי רובד כלכלי ומחוז

שיעור רובד בכל מחוז, 2010, באחוזים מתוך תושבי המחוז

ירושלים	צפון	חיפה	מרכז	תל אביב	דרום	יו"ש	
49.8	46.6	36.2	23.1	32.5	35.6	26.0	רובד נמוך
22.8	29.8	29.6	25.4	28.5	32.2	23.5	רובד בינוני
27.3	23.5	34.3	51.6	39.1	32.1	48.4	רובד גבוה

מקור: עיבוד של מרכז אדוה לנתוני למ"ס

שכר חודשי ממוצע ושיעור משתכרים שכר נמוך

הנגב מאופיין בפערי שכר גדולים מאוד בין היישובים השונים.

רמות השכר נמוכות מהממוצע הארצי נרשמו ביישובים הבדואים, בבאר שבע, באילת ובכל עיירות הפיתוח למעט דימונה. להערכתנו הדבר נובע מקבוצה משמעותית של עובדים המועסקים בקמ"ג ובמפעלי ים המלח ומשתכרים שכר גבוה.

במועצות האזוריות, רמת השכר גבוהה יותר והיא דומה לממוצע הארצי.

רמות שכר גבוהות מאוד נמצאו בעומר, להבים ומיתר.

כל אלה מלמדים על הצורך בפיתוח תעסוקה איכותית בכל חלקי נגב ובו בזמן על צורך בהשקעה בהכשרת עובדים ובשדרוג מיומנויותיהם.

לוח 9: שכר חודשי ממוצע לשכיר ושכירה לפי יישוב, ושיעור השכירים המשתכרים עד שכר המינימום, 2012

בש"ח, במחירים שוטפים

שיעור השכירים המשתכרים עד שכר מינימום	שכירה	שכיר	יישוב/שנה
57.3%	4,463	6,792	רהט
49.3%	4,855	6,683	שגב שלום
42.1%	5,777	9,044	שדרות
52.9%	4,970	7,115	תל שבע
32.3%	ממוצע ארצי מועצות אזוריות		
52.1%	4,866	7,227	*אבו בסמה
26.2%	7,208	10,314	אשכול
23.2%	8,934	12,902	בני שמעון
35.1%	7,788	12,385	חוף אשקלון
36.3%	7,474	12,047	לכיש
36.7%	7,400	11,498	מרחבים
			ערבה תיכונה
27.9%	7,654	10,785	רמת נגב
			שדות נגב
26.0%	8,675	12,204	שער הנגב

שיעור השכירים המשתכרים עד שכר מינימום	שכירה	שכיר	יישוב/שנה
38.4%	7,598	11,358	ממוצע ארצי
47.7%	5,437	8,393	אופקים
37.3%	6,823	9,386	אילת
41.3%	6,793	10,593	באר שבע
43.0%	6,092	12,437	דימונה
47.9%	5,268	7,443	חורה
43.6%	6,116	9,948	ירוחם
50.1%	4,822	7,013	כסייפה
27.4%	12,580	22,637	להבים
51.5%	5,652	7,141	לקיה
28.7%	11,761	19,730	מיתר
48.4%	5,869	9,253	מצפה רמון
48.2%	5,653	8,298	נתיבות
26.8%	12,966	22,033	עומר
43.8%	5,925	10,760	ערד
47.0%	4,537	8,186	ערערה בנגב
44.3%	5,636	8,456	קרית גת

מקור: נתוני המוסד לביטוח לאומי, ז'ק בנדלק 2007, ממוצעי שכר והכנסה לפי יישוב ולפי משתנים כלכליים שונים 2004-2005, סקר חס' 210. נתוני המוסד לביטוח לאומי. מרק רוזנברג. ספטמבר 2014. שכר והכנסות מעבודה לפי יישוב ומשתנים כלכליים שונים 2012. סקר חס' 263.

הערות: אבו בסמה - שיעור השכירים הרשום נמוך מאד ואינו עקבי לאורך נתונים שונים, בין 1,000 ל-2,000 שכירים בשנת 2012.

הכנסות של עצמאים

ההכנסות של עצמאים מתפלגות באופן דומה להכנסות השכירים.

הכנסה גבוהה מאד, מעל הממוצע הארצי, מאפיינת עצמאים ביישובים להבים, מיתר ועומר וכן במועצות האזוריות אשכול ורמת נגב.

הכנסה נמוכה מהממוצע הארצי נרשמה במרבית היישובים הבודואים וכן במצפה רמון. יוצאי דופן הם תל שבע וערעה, שבהם הכנסת העצמאים גבוהה מהממוצע הארצי; נתון זה אינו יוצא דופן בשנים האחרונות.

באילת, באר שבע, במרבית עיירות הפיתוח וביתר המועצות האזוריות רמת ההכנסה הממוצעת של עצמאים נעה סביב הממוצע הארצי.

בכל היישובים ההכנסה הממוצעת של עצמאים גבוהה מזו של שכירים.

לוח 10: הכנסה ממוצעת לחודש בשנה של עצמאים, ואחוז העצמאים המשתכרים עד מחצית השכר הממוצע, 2012

יישוב/שנה	מס' עצמאים	ממוצע הכנסה	% המשתכרים עד השכר הממוצע
קרית גת	1,126	8,483	38.0%
רהט	572	8,724	44.2%
שגב שלום	66	6,245	53.0%
שדרות	485	8,198	45.4%
תל שבע	117	10,253	41.9%

ממוצע ארצי מועצות אזוריות

אשכול	506	11,947	35.2%
בני שמעון	147	9,715	38.8%
חוף אשקלון	592	9,796	37.0%
לכיש	456	9,564	37.1%
מרחבים	410	8,832	33.7%
ערבה תיכונה			
רמת נגב	195	11,308	44.1%
שדות נגב			
שער הנגב	154	9,095	40.3%

יישוב/שנה	מס' עצמאים	ממוצע הכנסה	% המשתכרים עד השכר הממוצע
סה"כ/ממוצע ארצי	245,826	9,003	42.2%
אופקים	410	8,122	43.2%
אילת	1,948	9,075	33.7%
באר שבע	3,650	8,501	45.3%
דימונה	523	7,603	44.7%
חורה	120	6,475	55.0%
ירוחם	122	8,969	42.6%
כסייפה	82	7,530	50.0%
להבים	171	16,832	26.9%
לקיה	109	7,325	42.2%
מיתר	198	11,878	29.3%
מצפה רמון	109	6,152	56.9%
נתיבות	585	7,593	46.5%
עומר	262	14,063	29.0%
ערד	516	7,498	46.1%
ערערה בנגב	112	10,905	36.6%

מקור: נתוני המוסד לביטוח לאומי. מרק רזנברג. ספטמבר 2014. שכר והכנסות מעבודה לפי יישוב ומשתנים כלכליים שונים 2012. סקר מס' 263.